

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา ถึงแม้ประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ จะมีลักษณะหลายด้านที่แตกต่างกัน เช่น ขนาดของประเทศ ทรัพยากร จำนวนประชากร เชื้อชาติ และศาสนา ฯลฯ แต่ก็มีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน เช่น เป็นประเทศที่ยากจน รายได้ต่ำ มีอัตราการว่างงานสูง ขาดแคลนทุนและเทคโนโลยี ดังนั้นการพัฒนาจึงมุ่งเน้นที่การขยายตัวทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนมีรายได้ที่สูงขึ้น มีงานทำ ซึ่งจะก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนามักประสบกับปัญหาการขาดแคลนเงินทุน บุคลากร และเทคโนโลยี ดังนั้นภาครัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ถึงแม้จะเป็นที่ยอมรับกันว่าการปล่อยให้กลไกตลาดหรือกลไกราคาทำหน้าที่ในการจัดสรรทรัพยากร จะเป็นการจัดการที่มีประสิทธิภาพ แต่ในประเทศกำลังพัฒนา กลไกตลาดมักจะทำงานได้ไม่สมบูรณ์ ทั้งนี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจากความไม่สมบูรณ์ของตลาด มีการผูกขาด ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลข่าวสารซึ่งก่อให้เกิดการขาดประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร (allocative inefficiency) และความไม่เป็นธรรมในการกระจาย (distributive inequity) ซึ่งจากความล้มเหลวของระบบตลาด (Marked failures) ที่เกิดขึ้นจึงเป็นเหตุผลที่ภาครัฐต้องเข้าไปแทรกแซงในระบบเศรษฐกิจ และเป็นตัวจักรสำคัญในการพัฒนาประเทศ (ไกรยุทธ ธีรตยา คีรินทร์, บรรณานิการ, 2533) เพื่อให้การพัฒนารวดเร็วกว่าเป้าหมายที่ต้องการ

กระบวนการในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศของรัฐบาลในประเทศกำลังพัฒนาจึงเป็นขบวนการปรับตัวเพื่อมุ่งเน้นความเจริญเติบโตเป็นหลัก (Growth-oriented adjustment) หรืออีกนัยหนึ่งเป็นกระบวนการปรับตัวที่นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรืองในทางเศรษฐกิจ โดยเป้าหมายในการพัฒนาเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในขณะที่เดียวกันก็พยายามรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้อยู่ในอัตราสูงต่อไป อย่างไรก็ตาม การที่จะบรรลุถึงเป้าหมายข้างต้นนั้นจะต้องอาศัยนโยบายทาง

เศรษฐกิจที่มีความมั่นคง โดยพยายามกระตุ้นให้มีการแข่งขันกันมากขึ้นทั้งในตลาดปัจจัยการผลิต และตลาดผลผลิต ประการสำคัญก็คือการกระตุ้นและเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนให้มีบทบาทที่มีอิสระในทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น โดยรัฐเชื่อว่าบทบาทที่เพิ่มมากขึ้นของภาคเอกชนจะมีผลในการกระตุ้นให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศมากยิ่งขึ้น (เสถียร ศรีบุญเรืองและทองดี กิจบุญชู, 2535, น.365-366) และสำหรับประเทศไทยแล้ว ขบวนการพัฒนาอุตสาหกรรมอาจอธิบายได้จากระดับของความหลากหลายในการค้า ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของอุปสงค์ภายในประเทศและระหว่างประเทศ ตลอดจนระดับความซับซ้อนในการใช้ปัจจัยการผลิตชั้นกลางเพื่อตอบสนองต่ออุปสงค์ขั้นสุดท้าย (กิตติ ลิ้มสกุล, 2532)

นอกจากนี้ก็มีเรื่องของเทคโนโลยีการผลิตด้วยเช่นกันที่เป็นตัวแปรหลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของการเจริญเติบโต จากปราณี ทินกร และฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ (2537) กล่าวว่า การวิเคราะห์ที่มาของการเพิ่มผลผลิตในระบบเศรษฐกิจ หรือที่มาของการเจริญเติบโต โดยอาศัยความสัมพันธ์จากขบวนการผลิต มีศัพท์เรียกกันว่า Growth Accounting Analysis ซึ่งส่วนที่ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นโดยมิใช่มาจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่เพิ่มขึ้น จะถูกตีความว่าเป็นผลของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี หรือเรียกว่าประสิทธิภาพของการผลิตโดยรวมนั่นเอง

ในระยะแรกของการส่งเสริมเพื่อเพิ่มบทบาทของภาคเอกชนนั้น รัฐบาลของประเทศไทยกำลังพัฒนารวมทั้งประเทศไทยได้ใช้นโยบายการผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า (Import substitution) ทั้งนี้เพราะมีแนวความคิดที่ว่าปัญหาการขาดดุลการค้าเป็นจำนวนมากนั้นเนื่องมาจากการนำเข้าสินค้ามากเกินไป แต่ในระยะต่อมาก็ประสบปัญหาตลาดภายในประเทศมีจำกัดและไม่สามารถขยายตัวได้มากนัก แม้จะได้มีการลดการนำเข้าสินค้าสำเร็จรูปลงบ้าง แต่ก็ยังมีความจำเป็นต้องนำเข้าสินค้าประเภททุน สินค้าวัตถุดิบและกึ่งวัตถุดิบเข้ามาใช้ในการผลิตสินค้าเพิ่มมากขึ้น ปัญหาการขาดดุลการค้าจึงไม่ได้บรรเทาลงแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ รัฐบาลจึงได้มุ่งเน้นให้นักลงทุนหันมาผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก (Export oriented) มากขึ้น ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากการประสบความสำเร็จของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrializing Countries: NICs) ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก อันได้แก่ ฮองกง สิงคโปร์ เกาหลีใต้ และไต้หวัน ที่ได้ใช้นโยบายนี้มาก่อน

ต่อมาการส่งออก จึงได้เข้ามามีบทบาทต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยอย่างกว้างขวาง ซึ่งพบว่าสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Products) ของประเทศไทย ในช่วงระยะเวลาทศวรรษที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มีสัดส่วนทางด้านการส่งออกสูงที่สุด โดยในปี 2548 มีสัดส่วนของการส่งออกถึงร้อยละ 63.7 ในขณะที่สัดส่วนการนำเข้าร้อยละ 58.5 การสะสมทุนถาวรเบื้องต้น 24.3 การใช้จ่ายของภาครัฐ 8.9 และการใช้จ่ายของผู้บริโภค 55.4 (จากตารางที่ 1.1) ดังนั้น การส่งออกจึงมีความสำคัญมากต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสินค้าภาคอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนการส่งออกสูงที่สุดถึงร้อยละ 78.1 ในปี 2548 รองลงมาคือสินค้าในภาคเกษตรซึ่งมีสัดส่วนร้อยละ 9.5 ในขณะที่มีสัดส่วนของการส่งออกในสินค้าอุตสาหกรรมเกษตร สินค้าแร่และเชื้อเพลิง และสินค้าอื่นๆ มีสัดส่วนร้อยละ 6.3 4.7 และ 1.4 ตามลำดับ (จากตารางที่ 1.2)

จึงได้มีนักเศรษฐศาสตร์จำนวนมาก ทำการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์หรือผลกระทบของการส่งออกที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลา (Time series) ที่ผ่านมาได้ข้อสรุปที่ขัดแย้งกัน ฝ่ายหนึ่งได้ข้อสรุปว่าการส่งออกเป็นแหล่งที่มาของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่อีกฝ่ายไม่เห็นด้วยกับข้อสรุปดังกล่าว กลับพบว่าการส่งออกไม่มีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อสมมติและวิธีการศึกษาที่แตกต่างกัน

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงต้องการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของการส่งออก กรณีศึกษาประเทศไทย ในภาพรวมภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม และภาคบริการ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการศึกษาทางด้านอุปสงค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ได้

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของการส่งออกที่มีต่อเศรษฐกิจไทย โดยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์แบบเป็นเหตุเป็นผลกัน

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1) ใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบอนุกรมเวลาแบบรายไตรมาสของประเทศไทย ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา คือช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2539 – 2548 (ค.ศ. 1996 – 2005)

2) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเจริญเติบโตของการส่งออกที่มีต่อเศรษฐกิจในภาพรวม ภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในลักษณะการเป็นเหตุเป็นผลกันว่าอะไรคือเหตุและอะไรคือผล

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) เพื่อให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และการเจริญเติบโตของการส่งออกในลักษณะของความเป็นเหตุเป็นผลกันของประเทศไทย

2) เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการกำหนดนโยบายภาคการผลิต และอุตสาหกรรมการผลิตที่สำคัญของประเทศไทยในการสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ประเทศไทยต่อไป

1.5 โครงร่างงานวิจัยเฉพาะเรื่อง

ในโครงร่างงานวิจัยเฉพาะเรื่องนี้จะประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ ซึ่งประกอบไปด้วย ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่ 2 วรรณกรรมปริทรรศน์

บทที่ 3 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและวิธีการศึกษา

บทที่ 4 ผลการศึกษา

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 1.1

สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ด้านการใช้จ่าย ณ ราคาปีฐาน 2531
ปี พ.ศ. 2539-2548

สัดส่วน: ร้อยละ

ปี พ.ศ.	ค่าใช้จ่าย การ บริโภค	การ สะสม ทุนถาวร เบื้องต้น	การ เปลี่ยนแปลง สต็อกสินค้า	ค่าใช้จ่าย การ บริโภค ภาครัฐ ทั่วไป	การ ส่งออก	การ นำเข้า	ค่า ความคลาด เคลื่อน
2539	54.4	42.5	0.7	8.4	42.0	49.2	1.3
2540	54.4	34.2	0.0	8.2	45.7	44.3	1.8
2541	53.8	21.3	-2.5	9.6	55.3	38.8	1.4
2542	53.7	19.7	-0.2	9.4	57.7	41.0	0.7
2543	54.0	19.9	0.9	9.2	64.7	49.8	1.2
2544	55.0	19.7	1.2	9.2	60.7	46.1	0.3
2545	54.9	20.1	1.1	8.9	64.4	49.6	0.3
2546	54.6	20.9	1.4	8.5	64.7	50.5	0.4
2547	53.7	22.2	1.5	8.3	66.5	53.0	0.9
2548	55.4	24.3	5.2	8.9	63.7	58.5	1.0

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ: ตัวเลขปี 2548 เป็นตัวเลขเบื้องต้น

ตารางที่ 1.2

โครงสร้างสินค้าออกของไทยจำแนกตามประเภทการผลิต ปี พ.ศ. 2539 – 2548

สัดส่วน: ร้อยละ

ปี พ.ศ.	สินค้าเกษตร	สินค้า อุตสาหกรรม เกษตร	สินค้า อุตสาหกรรม	สินค้าแร่ และ เชื้อเพลิง	สินค้าอื่นๆ
2539	16.1	8.9	71.8	2.0	1.1
2540	13.9	8.4	72.3	2.8	2.7
2541	13.1	7.8	73.9	2.0	3.2
2542	12.0	7.8	75.2	2.2	2.9
2543	10.5	6.8	76.4	3.5	2.7
2544	10.8	7.4	75.3	3.1	3.3
2545	10.4	7.5	76.1	2.9	3.0
2546	11.0	7.4	76.5	2.9	2.2
2547	10.7	6.6	77.3	3.8	1.6
2548	9.5	6.3	78.1	4.7	1.4

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หมายเหตุ: ปี 2548 เป็นตัวเลขเบื้องต้น